

Potpukovnik
mr VOJISLAV VUKIČEVIĆ

Josip Broz Tito — ratni strateg sa miroljubivim ciljem

*»Ja sam uvijek bio protiv rata: za rješavanje svih
pitanja na miran način«.*

Tito

Proteklo je četiri decenije od vremena kada su snage fašističke agresije u Jugoslaviji bile prinuđene da polože oružje pred nepobedivom silom Titovog naoružanog naroda. To je bio i kraj jednog od najsurovijih ratova u istoriji jugoslovenskih naroda i narodnosti. Ali, to je bio istovremeno i početak jedne nove istorijske epohe koja će označiti trijumf mira i socijalističkog preporoda.

Četrdesetgodišnje razdoblje bez rata na tlu Jugoslavije nije do sada zabeleženo. Ta činjenica deluje kao presedan u istoriji, jer prvi put jedna generacija koja je rođena u miru ulazi u petu deceniju života provedenog u slobodnom stvaralaštvu. To je i omogućilo da se u ovom vremenu postigne više nego što je u ranijim periodima ostvarivano vekovima. Sve to ne samo da ohrabruje već istodobno podstiče na što svestranije rasvetljavanje onih činilaca koji su omogućili takav istorijski razvoj.

Nema sumnje da je u tom kontekstu nezaobilazno ime i delo Josipa Broza Tita. Kao i svaka istorijska veličina kojom se bitno označava određena epoha i daje pečat sudbonosnim zbivanjima, Titovo sveukupno stvaralaštvo bilo je i ostaće neiscrpni izvor i trajan izazov za naučnoteorijsku misao i revolucionarnu praksu kod nas i u svetu.

Posebnu pažnju zavređuje ona Titova delatnost u kojoj se izražavaju njegovi kvaliteti, kao što su stvaralačka moć ratnika i legendarnog pobedonosnog vojskovođe, s jedne strane, i vizionarstvo revolucionara utemeljeno na humanizmu i afirmisano u beskompromisnoj borbi za građenje i održavanje trajnog mira, s druge strane. U Titovom mišljenju i delovanju, uključujući ono koje ga obeležava kao ratnika, borba za mir i socijalizam predstavlja suštinu njegovih filozofsko-humanističkih opredeljenja. Stoga, slobodno možemo reći — Tito je bio ratni strateg sa miroljubivim ciljem.

»Titovo ime« — pisao je Kardelj — »odavno je prešlo i granice naše zemlje i postalo svojina svih onih kojima je mir egzistencijalna potreba, koji ustaju u odbranu svog nacionalnog bića i postojanja, nezavisnosti, izgradnje ravnopravne zajednice naroda, oslobađanja od svih oblika izrabljivanja, pokoravanja i tlačenja, otklanjanja sile u odnosima među narodima i državama. Ime Tita postalo je simbol borca, u ratu i miru, i izraz humanističke vizije jednog novog sveta, oslobođenog straha od uništenja čoveka od strane čoveka, koji neće znati za ratnu grozotu i pustoš, animalnost u čoveku i među ljudima i narodima«.¹

Oslonac na marksističku misao i revolucionarnu praksu

Tito je, pre svega, bio revolucionar marksističkog kova. To je presudno uticalo na njegovo celokupno vojno, političko, državničko i svako drugo stvaralaštvo. Na toj osnovi Tito je izgradio svoju strategiju mira. Sav svoj život posvetio je stvaranju društva u kome će dominirati slobodan rad, mir, čovečnost i ljudska sreća.

U delima klasika marksizma rat je kao sredstvo za razrešavanje antagonizama među ljudima, narodima i državama ocenjivan kao nečovečan. Ljudi, kao svesna bića, moraju stoga iznalaziti čovečnije metode i sredstva. Tito je tom opredeljenju ostao dosledan celog svog života. Najveće žrtve u ratovima uvek su podnosile potlačene klase. To je važno i za radničku klasu koja je u eri kapitalizma i imperijalizma stavljana na žrtvenik interesa ratnički raspoložene buržoazije. U borbi za profit prodavani su ljudski životi.

Pariska komuna i oktobarska revolucija nastale su u uslovima već postojećih ratova koje su započele i nametnule imperijalističke sile i kapitalistički krugovi, a protiv volje i interesa proletarijata i

¹ Josip Broz Tito, *Monografija*, »Spektar«, Zagreb 1971, str. bb.

radnih masa. Radnicima je silom ugurano oružje u ruke i oni su, svesni činjenice kuda ih vodi postojeći rat, morali da to oružje okrenu prema vlastitoj buržoaziji. Drugim rečima, pariski komunari i Lenjinovi revolucionari ratovali su protiv rata. Poznato je da su Marks i Engels pre pariskog ustanka i Lenjin pre Oktobra, u ime radnika odlučno zahtevali da se prekine sa ratnim pripremama i onemogući narodno krvoproliće.

Marks i Engels su smatrali da će socijalističke revolucije »najzad iskoreniti ratove«. U svom delu *Građanski rat u Francuskoj*, Marks je, analizirajući Komunu i njene krajnje ciljeve, pisao: »da se nasuprot starom društvu sa njegovom ekonomskom bedom i njegovim političkim bezumljem, stvara novo društvo, čiji će međunarodni princip biti — mir, jer će kod svakog naroda vladati isti princip — rad.«²

Lenjin je, ostajući dosledan učenju Marksa i Engelsa, još snažnije naglasio antiratnu strategiju. U *Državi i revoluciji*, koju je napisao u samo predvečerje Oktobra, on ovako rezonuje:

»Iskustvo Komune ne samo što je zaboravljeno, nego je izvitopereno... Izvitoperenje i prećutkivanje odnosa proleterske revolucije prema državi nije moglo a da ne odigra ogromnu ulogu onda kada su se države sa vojnim aparatom, pojačanim usled imperijalističke utakmice, pretvorile u vojna čudovišta koja tamane milione ljudi...«³ (Podvukao V. V.).

Sažimajući svoja saznanja o povodima, uzrocima i tokovima prvog svetskog rata Lenjin dolazi do zaključka, poput Marksa i Engelsa, da je i taj rat izraz zakonitih kriza kapitalizma i imperijalističke politike tadašnjih velikih sila. Rat je dobio svetske razmere, a najveće žrtve podnose radnici i nedužan narod. Lenjin je izlaz iz ratne kataklizme video u nužnosti pretvaranja postojećeg imperijalističkog rata u građanski sa bitnim revolucionarnim ciljem sažetim u sintagmi — *mir i socijalizam*. Prihvaćeno je Lenjinovo geslo: »Rat ratu!«. Na tom, pre svega, antiratnom programu on pridobija i mobilne snage revolucije i obezbeđuje njen pobedonosni ishod.

Pošto je proletarijat osvojio političku vlast u Rusiji, prvo što je uradio bilo je usvajanje i proglašavanje poznatog Lenjinovog »Dekreta o miru« čija uvodna rečenica glasi: »Pitanje mira je goruće, akutno pitanje današnjice.« Brojne snage se usremljuju na Lenjinov koncept mira. Mir nije odgovarao imperijalističkim silama i vlada-

² Karl Marks, *Proleterska revolucija*, BIGZ, Beograd 1983, str. 33.

³ V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, tom II, »Kultura«, Beograd 1950, str. 232.

jućim buržoaskim klikama, jer bi se time ozakonila jedna revolucija koju su unapred negirali. Ali, taj isti mir su odbacile i mnoge ultralevičarske snage iz radničkog pokreta i samog Centralnog komiteta, pošto su računali da oružanu revoluciju treba nastaviti u svetskim razmerama. Vizionarsku snagu Lenjina u borbi za mir ništa nije moglo pomutiti. Mir je za Lenjina bio uslov opstanka revolucije, a nastavak rata je označavan kao kontrarevolucija. Da nije bilo doslednosti u Lenjinovoj strategiji moglo bi se dogoditi da i sam početak socijalističke epohe bude odložen ko zna za koje i kakvo vreme.

Antiratna opredeljenja klasika marksističke misli postala su za Tita snažan oslonac za revolucionarno delovanje i miroljubivu strategiju. On je izuzetno cenio beskompromisan stav Lenjina o pitanjima borbe za mir. U jednoj studiji o Lenjinu, Tito piše:

»Lenjinova gledišta o ratu, miru i koegzistenciji među narodima i državama i danas su jednako aktuelna. Vjerovatno da je malo situacija u historiji socijalizma, sa stanovišta složenosti i težine položaja jedne zemlje, kao što je to bio slučaj u vrijeme poznatih sovjetsko-njemačkih mirovnih pregovora u Brest-Litovsku, početkom 1918. godine, kada je sudbina socijalističke revolucije bila izložena tolikim pritiscima i iskušenjima.«

»Lenjin se« — nastavlja Tito — »upravo u takvoj situaciji, odlučno i nepokolebljivo, suprotstavio pseudorevolucionarnim frazama i paradiranju praznim ljevičarskim parolama koje su mogle da kompromituju socijalizam i da ga uvuku u vrtlog stihije i imperijalističkih mahinacija.«⁴

Svoj stav o ratu i miru Tito je izgrađivao oslanjajući se i na misao i delo najistaknutijih predstavnika radničkog i socijalističkog pokreta koji se razvijao na tlu Jugoslavije. Valja naglasiti da je taj pokret nosio snažan pečat antiratne usmerenosti, dakako paralelno sa borbom za socijalistički preobražaj. Teorijska i praktična aktivnost Markovića, Tucovića, Dragovića, Cankara, Sokolovića, Glavinova i dr. to veoma ubedljivo dokazuju.

Tito je posebno cenio antiratne napore koji su došli do izražaja u Srpskoj socijaldemokratskoj partiji neposredno pred prvi svetski rat. S tim u vezi, on kaže:

»To unutrašnje prečišćavanje partije, odnosno borba najzdravijeg i marksizmu vjernog jezgra u Srpskoj socijaldemokratskoj partiji, na čelu sa Dimitrijem Tucovićem, protiv raznih oportunističkih

⁴ J. B. Tito, *Nacionalno pitanje i revolucija*, udruženi izdavači, Beograd 1977, str. 352/3.

i sporazumaških elemenata, učinilo je da je Srpska socijaldemokratska partija sačuvala svoj klasni karakter i da je uoči rata 1914. godine *bila jedina socijalistička partija, poslije Socijaldemokratske partije Rusije (boljševika) koja je digla svoj glas protiv rata i na taj način što je u parlamentu glasala protiv ratnih kredita. To je priznao i veliki Lenjin.*»⁵ (Podvukao V. V.).

Borba protiv rata nastavljena je i nakon oktobarske revolucije. Ispoljena je bezrezervna podrška Lenjinovim naporima za mir. Na kongresu ujedinjenja 1919. godine, gde su se okupile socijaldemokratske partije, odnosno njihovi delegati, stvarajući Komunističku partiju Jugoslavije, pored ostalih dokumenata usvojen je i jedan anti-ratni proglas koji glasi:

»Mi Jugosloveni smo se ujedinili i sada bi trebalo da nastane mir. Ali naši domaći kapitalisti, udruženi sa englesko-francuskim, ne daju nam mira ni odmora i teraju nas da i dalje ratujemo... *U ime tuđeg kapitala mi treba da budemo dželatni ruske revolucije.* (Mislili se na oktobarsku revoluciju, primedba V. V.) Naši dželatni na čelu sa mladim zlikovcem regentom Aleksandrom primoravaju nas da prekoračimo jugoslovenske granice i da ulazimo u tuđe zemlje.«⁶

Brojna su dokumenta i konkretne akcije koje govore o radu i delovanju KPJ od osnivanja do Titovog dolaska na njeno čelo, iz čega se jasno može zaključiti da linija borbe za mir ni u jednoj situaciji nije izneverena. Dakako, dolazak Tita na čelo Partije, označio je viši kvalitet i novu fazu revolucionarnog delovanja za ciljeve mira i socijalizma.

Fašizam kao glavna opasnost za mir i socijalizam

Titova strategija ratovanja protiv rata uzima poseban zamah u vreme narastanja fašizma. Sagledavajući uslove u kojima je fašizam kao ideologija, politika i praksa počeo da se razvija, Tito dolazi do zaključka da nema veće i zastrašujuće opasnosti po svetski mir, socijalizam i nacionalnu slobodu. Titova antifašistička strategija je po mnogo čemu jedinstvena i osobena. Može se pouzdano dokazati da je veoma mali broj političkih lidera i revolucionarnih mislilaca koji su tako temeljito poznavali čud i prirodu fašizma i fašističkog militari-

⁵ Tito, *Referati sa kongresa KPJ i SKJ*, udruženi izdavači, Beograd 1977, str. 52.

⁶ Arhiv CK KPJ — 1919/9.

zma. Tito je svoju spoznaju fašizma temeljio na prilikama koje su postojale u nekim zemljama Evrope, posebno u Italiji i Nemačkoj, a i na događajima koji su se odvijali u tadašnjoj Jugoslaviji.

Još 1928. godine na poznatoj Zagrebačkoj konferenciji, gde je Tito podneo svoj istorijski koreferat u borbi za jedinstvo Partije, usvojen je i jedan dokumenat (direktiva) u kome se ističe »sve veća opasnost od rata ... i s tim u vezi otvoreno pripremanje generalsko-fašističke diktature«. ⁷ Dakle, godinu dana pre zloglasne diktature 1929. godine, Tito i njegovi saborci su upozoravali na opasnost koja predstoji. U pismu Pokrajinskom komitetu KPJ za Sloveniju 1934. godine, Tito ukazuje na potrebu da se pojača delovanje komunista: »Opasnost od rata je velika. Šovinistička i na rat huškačka propaganda će se od sada sigurno razvijati do krajnosti. Mi trebamo tu propagandu neumorno razbijati i da zapriječimo da se radni narod opet pretvori u slijepo oružje imperijalističkih zlikovaca.« ⁸

Tito posebno pojačava antiratnu i antifašističku delatnost neposredno nakon dolaska Hitlera na vlast u Nemačkoj, jer je njegovo nepodeljeno uverenje bilo da će se nemački nacifašizam izroditi u najokrutniji militaristički poredak sa nedoglednim posledicama po mir u svetu. Još 1934. godine u svojoj studiji *Komunisti i katolici* Tito piše:

»Nije prošlo ni dvadeset godina od završetka 'posljednjeg' svjetskog rata — a rat je opet pred vratima.«

»Približavanje te pošasti« — nastavlja Tito — »stavlja u pokret sve društvene snage. Opredjeljuje se — za rat, ili za mir, za fašizam ili za demokratiju ... Na nas se je okomila neman fašizma i rata. Ta opasnost potiskuje u pozadinu sve ostalo. Zato komunisti pružaju ruku katolicima da zajednički istupaju protiv fašizma i rata — te najreakcionarnije sile, koja jednako ugrožava narodne mase bez obzira na vjersku pripadnost i političko uvjerenje.« ⁹ (Podvukao V. V.)

Istorijska je činjenica da je veoma mali broj komunističkih i radničkih partija u kojima je tako snažno naraslo antifašističko raspoloženje kao što je to bilo u Komunističkoj partiji Jugoslavije. Fašizam je označavan kao sinonim rata i krvoprolića i borba protiv te opasnosti dobila je prioritetne naglaske u političkoj i programskoj orijentaciji KPJ pred drugi svetski rat. Antifašističko raspoloženje i antiratna propaganda u masama smatrani su prvorazrednim zadat-

⁷ Tito, *Radnička klasa i Savez komunista*, udruženi izdavači, Beograd 1977, str. 25.

⁸ Isto, str. 48.

⁹ Isto, str. 58—59.

kom. U jednom proglasu CK KPJ, povodom 21-godišnjice od početka prvog svetskog rata, pisalo je sledeće:

»Komunistička partija Jugoslavije je uvek bila za slogu u borbi, za mir, slobodu i napredak... Radnici, komunisti i socijaldemokrati, članovi URS-a, ORS-a, te svih ostalih radničkih organizacija, seljaci i građani, muškarci i žene, koji ste prepatili strahote prošlog rata... *svi vi koji mrzite imperijalistički rat* i koji hoćete da ga sprečite, *svi vi koji želite mir* ma koju partiju simpatisali:

Okupite se na zajedničku borbu protiv predstojećeg novog svjetskog kljanja, stvarajte jedinstvene odbore, proturatne i protufašističke.«¹⁰

Kao čovek širokih vidika i revolucionar, Tito je bio svestan da fašizam, pre svega, cilja na snage progresa, radničku klasu, komuniste, humanistički nastrojenu inteligenciju, kao i na sve što je slobodoljubivo. On je isto tako upozoravao da je fašistička opasnost natkrilila čitavo čovečanstvo. »*Pred opasnošću paklenih sila rata i fašizma, pružimo si ruke* — poručuje Tito — *za zajedničku odbranu mira i dobrobiti čitavog čovječanstva.*«¹¹

Titov dolazak na čelo KPJ označio je novu etapu u antifašističkoj i antiratnoj strategiji našeg radničkog i revolucionarnog pokreta, a bitan kvalitet u toj novini je osposobljavanje Partije i SKOJ-a za vodeću i na jedinstvenoj liniji izgrađenu ulogu. Društveni tokovi su nalagali potrebu stvaranja takve klime koja bi omogućila mobilizaciju celog jugoslovenskog društva u borbi protiv fašizma i uvlačenja Jugoslavije u rat koji je započela Hitlerova ratna mašina. Komunisti i skojevci su morali prednjačiti u toj borbi.

Na svaki potez u realizaciji agresivnih planova fašističkih sila, a naročito Nemačke i Italije, CK KPJ na čelu sa Titom reagovao je i upozoravao, ukazujući i na posledice po narode i narodnosti Jugoslavije. Od tzv. anšlusa Austrije, napada na Čehoslovačku i druge evropske zemlje isticana je i neposredna opasnost za Jugoslaviju. Zbog permanentne i dosledne antifašističke i antiratne politike Tita i Partiju su optuživali neki reakcionarni krugovi da širi defetizam i pacifizam. Stoga je Tito u »Proleteru« objavio članak u kojem najoštrije opovrgava takve optužbe. »Mi nismo nikakvi defetisti ni pacifisti (o tome ćete se vi imati prilike još uvjeriti) nego mi nećemo da naš narod bude gurnut u katastrofu ratnog pustošenja... Ali mi ko-

¹⁰ Arhiv CK KPJ — 1935/12.

¹¹ Tito, *Radnička klasa i Savez komunista*, str. 63.

munisti naglašavamo da ćemo uvijek biti spremni braniti zemlju zajedno sa ostalim radnim narodom Jugoslavije.»¹² (Podvukao V. V.)

Nasilno prisajedinjenje Austrije Nemačkoj bio je jedan od naježšćih signala neposredne opasnosti po Jugoslaviju. Pored mnogih drugih akcija 1938. godine, održana je i vanredna konferencija Komunističke partije Slovenije, koja je — uz neposredno učešće Tita i Kardelja — u celini bila posvećena novnonastaloj situaciji. U proglasu CK KPJ tim povodom, između ostalog, pisalo je sledeće:

»Hitlerizam nije prijatelj ni 'dobri sused', već zakleti neprijatelj slobode i nezavisnosti naroda Jugoslavije. Njegove izjave o neutralnosti i prijateljstvu prema nama lažne su kao i dojučerašnja njegova obećanja prema Austriji... Sutra će njegove čete da provale preko Karavanki u Jugoslaviju. Hitler obnavlja staro nemačko carstvo i Viljemov plan 'Drang nach Osten'. Taj put vodi preko Jugoslavije na Jadransko more. U tome ga pomaže Musolini koji sebi traži Dalmaciju i Bosnu.«¹³

Posmatrano sa istorijske distance zaista grandiozno deluje sposobnost Tita i KPJ da nepogrešivo procene predstojeća zbivanja kako u odnosu na tokove fašističke agresije, tako i na ponašanja reakcionarnih vladajućih krugova u Jugoslaviji.

U onoj meri u kojoj su Tito i KPJ osuđivali agresivne planove i ratno-huškačku politiku fašizma, koja je bila usmerena spolja prema Jugoslaviji, u istoj meri je ispoljavan otvoreni otpor prema pro-fašističkoj orijentaciji kapitulantske vladajuće buržoazije. Smisao i cilj svih tih napora bio je da se narodima i narodnostima u Jugoslaviji što realnije predoče opasnosti koje predstoje i ukaže na prave izvore tih opasnosti. Razume se, u skladu sa takvom političko-strateškom orijentacijom nuđena su i moguća rešenja. To je bila mobilizacija svih snaga da se agresija onemogućí i, paralelno s tim, izvrše odgovarajuće promene u političkim odnosima i ostvarivanju suverenih prava radnih i politički obespravljenih masa. Trebalo je, dakle, stvoriti na najširim osnovama narodnofrontovski pokret masa kako zbog odbrane narodnog suvereniteta i Jugoslavije, tako i zbog rešavanja ključnih socijalno-političkih i nacionalnih problema zemlje.

U kontekstu treba posmatrati napore Tita i KPJ da i pored strogih ograničenja režima, uzme učešće u izborima za parlament 1938. godine i ponudi platformu za stvaranje tzv. vlade nacionalne odbrane, koja bi bila u stanju da izrazi pravu volju i interes masa.

¹² Isto, str. 110.

¹³ *Pregled istorije SKJ*, Institut za izučavanje radničkog pokreta, Beograd 1963, str. 275.

Obrazlažući strategiju Partije u tom periodu Kardelj na jednom mestu — osvetljavajući Titovo vojno delo — piše:

»Pre te najeзде« (misli se na fašističku agresiju 1941. godine, prim. — V. V.) »naš stav je bio: *protiv uvlačenja Jugoslavije u rat, a takva demokratizacija Jugoslavije, koja će izraziti volju naroda, čime će se Jugoslavija učvrstiti u otporu protiv fašizma i fašističkog imperijalizma.*«¹⁴ Dakle, trebalo je trulost i fašističku korumpiranost jednog režima, koji je bio sve omraženiji u narodu i koji je otvoreno paktirao sa fašističkim silama vezujući Jugoslaviju za Hitlerovu ratnu mašinu, menjati na demokratski, izborni način, bez prolivanja narodne krvi. I to je bio izraz Titove miroljubive strategije. U proglasu CK KPJ iz 1938. godine pod naslovom »Za mir, nezavisnost i slobodu«, između ostalog, pisalo je:

»Hitlerove trupe na granici Jugoslavije!

Stvarajmo vladu narodne sloge i odbrane!

U vladi narodne sloge i odbrane treba da budu zastupljene sve narodne, demokratske i rodoljubive snage naroda Jugoslavije, koje su voljne da brane mir i opstanak Jugoslavije, nezavisnost i slogu njenih naroda.«¹⁵

Brojni su dokazi, a to bi mogao biti i predmet posebne studije, na osnovu kojih se može izvesti pouzdan zaključak, da su Tito i KPJ u tom periodu — shvatajući snagu i raspoloženje naroda — činili konkretne napore da se mnoga pitanja socijalističkog preobražaja društva, kao što su: političke i ekonomske slobode, nacionalna ravnopravnost, kulturni preobražaj i sl., ostvare bez oružanog nasilja. To su istorijske činjenice. Međutim, fašizam »krvni i glavni neprijatelj radničke klase i naroda« kao i otuđeni, silom održavani, vladajući izdajnički režim bili su nepremostiva prepreka takvom kursu.

Tito — čelni vojnik naoružanog naroda u ratu protiv rata

Titova strategija mira krunisana je jednom od prvih pobeda opštenarodnog karaktera — dvadesetsedmim martom 1941. godine. Pacifističke teorije defetističkog tipa, polazeći sa stanovišta formalne logike, mogle bi pokušati da dokažu kako je parola koju je Partija ponudila 27. marta 1941, a narod plebiscitarno prihvatio — »Bolje

¹⁴ *Titovo vojno delo*, »Narodna armija«, Beograd 1977, str. 113.

¹⁵ Arhiv CK KPJ — 1938/1.

rat nego pakt!« — bila izraz odstupanja od antiratnih opredeljenja Tita i našeg radničkog i revolucionarnog pokreta. Međutim, nije teško, ne samo opovrgnuti takva shvatanja već nepobitno dokazati da je to bila manifestacija kontinuiranog kursa i jedina istorijska mogućnost. Svaki drugi koncept »miroljubivosti« značio bi otvorenu i neposrednu podršku snagama fašističke agresije. Prihvatiti okupaciju zemlje pognute glave, značilo bi dobrovoljno stavljanje omče oko vrata nedužnog naroda.

Sticaj svih okolnosti delovao je tako da za Tita i KPJ nije bilo druge mogućnosti već da se prihvati silom nametnuti rat. Ali, to je, poput pariskih komunara i revolucionara Velikog oktobra, odnosno teorije i prakse marksizma, bio rat protiv rata.

Borbu protiv fašističke agresije na Jugoslaviju Tito i KPJ nisu vodili samo apelima protiv rata već i neposrednim uključivanjem u borbene redove svih onih rodoljuba koji su spremni da pruže otpor fašizmu i njegovim pomagačima. U tom duhu treba shvatiti direktive Partije da se komunisti i skojevci nađu u prvim borbenim redovima partizanskih odreda, da se pristupi organizovanom obučavanju stanovništva za oružani otpor kao i da se preduzmu brojne druge mere kako bi se naneli što veći gubici oružanoj sili fašističkih armija. Radi što uspešnijeg usmeravanja takvog otpora stvarani su vojni komiteti pri forumima u Partiji, a kasnije i štabovi.

Tito je o tim zbivanjima 1941. godine u »Proleteru« pisao sledeće:

»Posljednji događaji potpuno su potvrdili ispravnost linije Komunističke partije Jugoslavije. Zastupajući gledište da komunisti moraju svim silama podupirati nastojanja naroda na odbrani njihove nezavisnosti, Partija je u vrijeme napada imperijalista na našu zemlju poslala sve svoje članove, vojne obveznike, da zajedno sa narodom brane svoju nezavisnost. Tu svoju zadaću su komunisti izvršili. Tu nije bilo kolebanja kod članova Partije, tu je bila potpuna jednodušnost.«¹⁶

Takav stav Tita i KPJ prema agresiji na Jugoslaviju još više je probudio poverenje naroda, jer je izražavao doslednost kursa koji je proklamovan. Istovremeno, kapitulantski stav ostalih građanskih i drugih političkih partija, ne samo da je narod odbacio već i osudio kao nacionalnu izdaju u najkritičnijim trenucima za Jugoslaviju.

Genijalnost Titove misli i dela i jeste u tome što je u svakom istorijskom trenutku znao da oceni na koji način i kojim sredstvima

¹⁶ Tito, *Radnička klasa i Savez komunista*, str. 145.

treba delovati. Kada su Tito i KPJ iskoristili sve raspoložive mogućnosti da se zaustavi fašistička agresija i kada su nemoć i izdajstvo tadašnjih vladajućih krugova, uključivši i vojne, postali činjenica, jedini izlaz bio je nastavak borbe oružanim sredstvima. To je bila legitimna, opštenarodna objava rata okupatorskoj sili na tlu Jugoslavije. Jedina politički pripremljena i organizovana snaga koja je pozvala narode i narodnosti na oružani ustanak bila je Komunistička partija Jugoslavije. Međutim, sve ostale građanske partije, sem časnih izuzetaka, ili su ćutale ili su proklamovale mir što je u praksi značilo mirenje sa kapitulacijom i otvoreno savezništvo sa silama fašističke agresije.

Kao marksista, Tito bez dvoumljenja razlikuje ne samo pravedne od nepravednih ratova već i prihvatljiv i neprihvatljiv mir.

»Ima dvije vrste mira: mir jačega, odnosno agresora, mir po svaku cijenu, takozvani minhenski mir, na račun porobljavanja jednog ili više naroda, s nadom da će se eventualni agresor time zadovoljiti. I drugi, mir pravedan manje-više za sve narode... Trajan i pravedan mir može biti samo onaj za koji se bore mali i veliki narodi podjednako.«¹⁷

Ističući nužnost oružane borbe u nacionalnom oslobođenju, Tito odbacuje kapitulantsku i izdajničku politiku mira u uslovima okupacije zemlje. U tom smislu treba shvatiti napore Tita da ostvari saradnju sa tzv. četničkim pokretom radi zajedničke borbe protiv okupatora. Kada je postalo očigledno da četničke vođe ne samo zagovaraju sabotiranje ustanka, kolaboracionizam i bratoubilački rat već i otvoren neprijateljski stav prema ustaničima svrstanim u partizanske odrede i slične ustaničke formacije, za Tita i KPJ nije postojao drugi izlaz nego da nastavi započetu borbu protiv snaga fašističke agresije, odnosno okupacije i onih nacionalnih neprijatelja koji su tu okupaciju prihvatili.

Iako su Tito i KPJ bili svesni refleksija različitih klasnih interesa na tokove oružanog ustanka i oslobodilačkog rata, oni ni u jednom trenutku ne odstupaju od strateški proklamovane linije da je započeta opštenarodna oružana borba, pre svega, nacionalnooslobodilački, a ne građanski, odnosno klasni rat unutar Jugoslavije. Građanski rat, s ciljem da se uništi Titova vojska i spreči dalje razbuktavanje narodnooslobodilačke borbe, pokušale su da nametnu izdajničke političke i vojne strukture koje su javno ili tajno paktirale sa

¹⁷ Isto, knj. 5, str. 24.

okupatorom, a mnoge je podržavala izbeglička vlada i druge reakcionarne snage. Još početkom 1942. godine Tito o tome piše:

»Sve ove reakcionarne klike, isto kao i okupator, htjele bi skrenuti nacionalnooslobodilačku borbu na klasnu borbu... Ali to nas ne smije skrenuti s puta, s puta prave narodnooslobodilačke borbe, s puta upornog okupljanja svih rodoljubivih snaga u jedan jedinstveni front narodnog oslobođenja, bez razlike na njihovo političko i vjersko ubjeđenje. Postupci neprijatelja« — nastavlja Tito — »zapravo predstavljaju jednu običnu provokaciju, koja ide za tim da se raspali u našoj zemlji građanski rat, koji bi u sadašnjoj situaciji potpuno onemogućio pravu narodnooslobodilačku borbu i poslužio okupatoru da postigne svoj cilj... Ne samo mi, komunisti, već i ogromna većina naroda naše zemlje odlučno je protiv građanskog bratoubilačkog rata«. ¹⁸ (Podvukao V. V.)

Takav stav Tita prema građanskom ratu u postojećim uslovima nije bio politički manevar ili demagoška parola o klasnom miru, već duboko osmišljena i nedvosmisleno izražena politička i vojna strategija, jedino moguća i u najneposrednijem skladu sa nepodeljenim interesima i voljom masa. Ukoliko su izdajničke i reakcionarne snage pokušavale, u savezništvu sa okupatorom, da otvorenije i jače nameću klasni, odnosno građanski, rat zasnovan na antikomunizmu, nacionalnoj mržnji, cepanju zemlje i dr. utoliko je više narastalo revolucionarno i borbeno raspoloženje na onim programskim načelima i vrednostima koje su Tito i KPJ proklamovali, a to su: uništenje okupatora i njegovih slugu, nacionalna ravnopravnost i bratstvo i jedinstvo, socijalna pravda, demokratske slobode i, dakako, mir i socijalizam. Klasni protivnici, uplašeni snagom naoružanog naroda, pogazili su nacionalnu čast i stavili se u službu okupatora. Kao takvi oni su se orijentisali protiv narodnooslobodilačkog pokreta i njegovih oružanih snaga.

I dok su, primera radi, proleter i radničko-seljački revolucionari oktobarske revolucije, pretvarali postojeće ratove u građanske radi osvajanja političke vlasti, Tito i KPJ, sagledavajući postojeće društveno-istorijske uslove i odnose, ne idu istim putem. Oni su nacionalnooslobodilački, okupacijom zemlje nametnuti rat, usmeravali i razvijali kao opštenarodnu borbu u kojoj su sintetizovani ciljevi i nacionalnog oslobođenja i socijalističke revolucije. To je bilo

¹⁸ Isto, knj. 2, str. 150/1.

vizionarstvo koje je narod prihvatio, pre svega, kao vlastiti i jedino mogući put. Ukazujući na tu činjenicu Tito je govorio:

»Ni radnici, ni seljaci, ni napredna inteligencija ne bi dobrovoljno išli u borbu, da tamo umiru i podnose najveća stradanja, a da una-prijed ne znaju da će borba donijeti novo, pravednije društveno uređenje. Ova pitanja bila su među osnovnim elementima pri razrađivanju naše vojne i političke revolucionarne strategije i taktike oslobodilačkog rata i revolucije.«¹⁹

Prvi put u istoriji radničkog pokreta — pod vođstvom Tita — ostvaruje se jedna socijalistička revolucija neodvojivo od opštenarodnog oslobodilačkog rata. Time je obogaćena marksistička teorija i praksa, odnosno učenje o revolucijama.

Tito kao čelni čovek toga rata i te revolucije, kao vojni strateg, ne odstupa od svojih opredeljenja u borbi za mir, socijalizam, nacionalne i ljudske slobode. Sve što je u njihovom toku bilo moguće ostvariti miroljubivim sredstvima on je bezrezervno prihvatao. Samo tako je moguće shvatiti činjenicu da su neki odlučujući revolucionarni zahvati u osvajanju političke i ekonomske vlasti vršeni bez oružanog nasilja. Prvi organi narodne vlasti u narodnooslobodilačkom ratu nisu nastajali na osnovu nasilnog rušenja preživelih institucija buržoaske vlasti, kao što se to čini u uslovima građanskog rata, već, pre svega, putem demokratskih formi, neposrednim izborima, delegatskim odlučivanjem i sl.

»Upravo zahvaljujući takvoj strategiji narodnooslobodilačke borbe« — piše Kardelj — »prelaz na revolucionarne društvene promene u izgradnji našeg socijalističkog društva u periodu posle rata, to jest na puni razmah socijalističke revolucije, tekao je uglavnom mirnim, demokratskim putem.«²⁰ (Podvukao V. V.)

Ako je AVNOJ iz 1943. godine bio svojevrsna sinteza svega onoga što je narod želeo i očekivao kao ishodište rata i revolucije, onda je razumljivo što je i taj istorijski čin prihvaćen kao praznik mira. Jedan od većnika ovog istorijskog zasedanja, pesnički gorostas našeg rata i revolucije i tvorac nezaboravne »Majke Knešpoljke«, Skender Kulenović, ovako je sažeo svoj humanističko-filozofski diskurs AVNOJ-a:

»O ratu se tu govorilo, a o miru se u stvari mislilo. Mir je bio ona rijetka, ali u potocima drugih riječi zagubljena, riječ — osovina oko koje se vrtjela sva ona noćna priča među zastrtim prozorima...

¹⁹ Tito, *Stvaranje i razvoj JNA*, Vojnoizdavački zavod JNA »Vojno delo«, Beograd 1952, str. 102.

²⁰ *Titovo vojno delo*, »Narodna armija«, Beograd 1977, str. 130.

Sjedeći kao vijećnik na klupi novembarske ratne seanse u zamračenom Jajcu, osjećao sam kako smo, istina, još do grla u ratu, ali glava nam je, ipak, negdje napolju, negdje drugdje, udišemo već opojni vazduh mira, onog mira iz naših snova radi koga smo i krenuli u rat... Čini se da graditelji nemaju vremena da se dive građevini koju grade.«

Samo na tako utemeljenim vizijama našeg rata i revolucije građena je svest naših boraca i postajala ona »materijalna sila« koja je Titov naoružani narod izvela na pobjedničko postolje mira, rušeći pred sobom mračne sile rata i ropstva. Mereno prema snagama koje su pobeđene, naša pobjeda može se porediti samo sa legendom o Davidu i Golijatu. Ali, Tito nije samozadovoljno mahao pobjedničkim mačem, već je nastavio svoje delo čiji je cilj da se spreče krvava ponavljanja istorije. Kataklizmički bilansi drugog svetskog rata, a posebno apokaliptična slika nuklearnih eksplozija kojim je, na izvestan način, označena završnica ratnog bezumlja, predstavljali su za Tita još snažniji podsticaj da borba za trajan mir u svetu dobije i nove razmahe.

Istorijski obračun sa Staljinovim revizionizmom

Polazeći od takve, istorijski afirmisane strategije, Tito je mogao, zajedno sa Partijom, radničkom klasom i narodom, da se beskompromisno suprotstavi Staljinovom nasilju i njegovoj reviziji temeljnih učenja Marksa, Engelsa i Lenjina o putevima borbe za mir i socijalizam. Taj otpor je, piše u Programu SKJ — »bio dosledno socijalistički i napredan, pa je upravo zato i doprineo jačanju i napretku socijalizma u svetu.«²¹

Ali, počeci otpora protiv iskrivljavanja i revizije marksističke nauke i prakse koju je sprovodio Staljin ne datira, kako se ponekad piše i govori, iz 1948. godine. To vreme je više označilo kraj jedne borbe koja je otpočela mnogo ranije. Sukob i razlike u pogledima, pored ostalog, naročito dolaze do izražaja u vreme jačanja borbe protiv fašizma kao najveće opasnosti po mir i socijalizam, uključujući i SSSR.

»Tada su« — kaže Tito — »u ocjeni međunarodne situacije, došla do izražaja stara Staljinova gledišta — da nije osnovna borba protiv fašizma (podvukao V. V.) nego da se treba vratiti tzv. klasnoj konfrontaciji, borbi 'klase protiv klase', proleterijata protiv buržoa-

²¹ Sedmi kongres SKJ, »Kultura«, Beograd 1958, str. 237.

zije. U vrijeme kad su Hitlerove armije prekrajale kartu Evrope, u situaciji kada je ofanziva fašizma bila u punom jeku, osjećao sam da bi takva politika, koja zanemaruje nacionalne interese i odbranu nezavisnosti — mogla biti kobna.«²²

Krajnji izraz pragmatističke orijentacije Staljina bio je poznati sporazum između Hitlerovog Rajha i Sovjetskog Saveza. U tom dokumentu iz 1939. godine, između ostalog je pisalo: »Vlada nemačkog Rajha i vlada SSSR smatraju ovo sadašnje uređenje kao osnovu za dalji progresivni razvitak prijateljskih (sic. — V. V.) odnosa između njihovih naroda.«²³ Tekst ovog sporazuma objavila su sva svetska glasila u to vreme, a Staljin je preko Kominterne, u tom duhu, zahtevao da sve partije deluju saglasno ovom sporazumu, što je imalo fatalne posledice u mobilizaciji antifašističkih snaga, posebno na tlu Evrope i to je trajalo sve do oružane agresije Hitlerove armije na SSSR. Cenu Staljinovog i Hitlerovog prijateljstva platili su miliona života sovjetski ljudi, kao i drugi narodi Evrope.

Tito nije mogao prihvatiti zlokobnu pogodbu toga vremena između jedne socijalističke zemlje i jednog fašističkog režima. Naprotiv, kao što je već rečeno, Tito je pojačavao napore da se antifašistički front još više ojača. »Polazeći od uverenja« — piše Kardelj — »da je pakt između Staljina i Hitlera jedan prelazni taktički manevar ne samo Sovjetskog Saveza već i fašističkog bloka, Tito je bio ubeđen da će pre ili kasnije neizbežno doći do sukoba između fašističkih sila i Sovjetskog Saveza.«²⁴ Zahvaljujući takvoj strategiji Tita, KPJ je bila jedina revolucionarna radnička partija u Evropi koja je politički i organizaciono spremno izvršila mobilizaciju radničke klase i rodoljubivih masa za oružani otpor fašističkoj agresiji.

I dok je Staljin stvarao razne nagodbe, kovao tajne planove o podeli sveta, unosio pometnju u radnički i socijalistički pokret, pokušavao da i Titovu strategiju sputa ili omete u realizaciji ciljeva rata i revolucije u Jugoslaviji, Tito beskompromisno ide jedino mogućim putem koji je vodio ishodima pobeđe, socijalizma i mira.

Sigurno da je Staljin otišao najdalje u svojim revizionističko-ekspanzionističkim avanturama kada je pokušao da se obračuna sa Titom i socijalističkom Jugoslavijom. Tim postupkom on je dokazao da je zauvek napustio marksistička, humanistička i ljudska načela borbe za mir i socijalizam, nastojeći da sruši jednu socijalističku dr-

²² Tito, iz predavanja u školi SKJ u Kumrovcu 1977. god.

²³ M. Ristić, *Hacer tiempo*, »Prosveta«, Beograd 1956, str. 140.

²⁴ Kardelj, *Tito na istorijskim raskršćima*, »Narodna armija«, 25. 05. 1972. god.

žavu sa autentičnom revolucijom i vlašću radničke klase. Staljinov politički, ekonomski i vojni pritisak (demonstracija vojne sile i pretnja ratom na granicama SFRJ) u praksi se izrodio u kontrarevoluciju, otvorenu pretnju miru nakon tek završenog rata. Da nije bilo Titove doslednosti, ishod Staljinovih zamisli mogao bi imati kobne posledice po socijalizam i mir u svetu. Duboko svestan tih činjenica, Tito je još 1949. godine govorio:

»Ni ja, ni svi mi ne bismo bili komunisti, ne bismo bili revolucionari, da smo se pustili niz vodu i priklonili glavu... jer bi se u daljem revolucionarnom razvitku dogodila u tom slučaju strašna tragedija... Kad bi se pošlo onim putem kojim su pošli oni, to jest da se na bajonetima Crvene armije donosi sloboda, što bi, u stvari, isto tako, bilo podjarmljivanje, samo u drugom obliku — onda bi nauka marksizma-lenjinizma propala, a takozvani društveni odnosi koji bi se ostvarili, ne bi se mnogo razlikovali od predašnjih.«²⁵

Plebiscitarno podržana Titova antifašistička, a time i antiratna strategija, imala je za posledicu da se Jugoslavija borbeno još više učvrsti, spremna da, ako zatreba, još jednom prihvati rat protiv rata, odnosno da odbrani velike tekovine NOR-a i revolucije, odnosno mira i socijalizma. Ta pobjeda Tita i Jugoslavije otvorila je nove horizonte i za Jugoslaviju i za savremeni svet progressa.

Nesvrstanost kao nov kvalitet borbe za mir u svetu

Za Tita su mir i socijalizam duboko međuuslovljene i nedeljive kategorije i vrednosti. Mir se sa mnogo više pouzdanja može ostvariti u uslovima socijalističkog preobražaja društva, kao što se i socijalizam može afirmisati, u prvom redu, kao nov društveni odnos, u uslovima mira. Stoga je Tito usmerio sve snage da, pre svega, na primeru socijalističke Jugoslavije, odnosno u njoj, realizuje humanističke i slobodarske vizije, gradeći socijalističku stvarnost novog vremena i kvaliteta. Polazeći od toga da je čovek u socijalizmu najveća vrednost, što je i u Programu SKJ zapisano, on radnog čoveka stavlja u poziciju tvorca svoje istorije i odlučujućeg subjekta rata i mira. Samoupravljanje je epohalno Titovo delo. Ono je temelj socijalističkog zajedništva, ravnopravnosti i solidarnosti ljudi i naroda i svih drugih vrednosti kojima se otvaraju putevi ljudskog i društve-

²⁵ Tito, *Jugoslavija u borbi za nezavisnost i nesvrstanost*, udruženi izdavači, Beograd 1977, str. 19.

nog progresu. Samo stabilna, socijalistička i samoupravna Jugoslavija, kao zajednica zbratimljenih naroda i narodnosti, može biti činilac stvarnog i čoveka dostojnog mira.

Međutim, Tito je bio svestan da je stabilna socijalistička Jugoslavija nužan, ali ne i dovoljan uslov mira i socijalizma. Svet je nakon drugog svetskog rata ostao bremenit novim opasnostima po mir. Duboko čuvajući i razvijajući progresivne tekovine i vrednosti svoje zemlje, on širom sveta rasplamsava borbu za očuvanje mira i odbacivanje rata kao načina razrešavanja postojećih protivurečja. U tom kontekstu, on je još 1944. godine, u tek oslobođenom Beogradu, govorio:

»Nećemo više da budemo dječja lopta ili moneta za potkosurivanje. Mi smo u ovoj borbi stekli pravo da ravnopravno sa saveznicima učestvujemo i u ovom ratu i u izgradnji nove i srećnije Evrope, a ne samo Jugoslavije.«²⁶

Ono što je Titu u posleratnom vremenu zaokupljalo naročitu pažnju i u čemu je video glavne opasnosti po mir u svetu, odnosilo se na tendencije stvaranja vojno-političkih blokova i moguće podele sveta na bazi vojne moći. Još marta 1947. Tito upozorava da: *»reakcionari na Zapadu obično govore o dva bloka: zapadnom i istočnom. To govore oni koji žele rat. Kad bi se ti njihovi blokovi obistinili, onda bi opasnost rata bila permanentna, jer blokovi sadrže u sebi tu opasnost.«²⁷* (Podvukao V. V.)

Na žalost njegova predviđanja su se obistinila. Kada su blokovi postali svetska realnost, Titu u borbi za mir nije preostalo ništa drugo već da iznalazi nove puteve, što je i dovelo do stvaranja nesvrstanosti kao jedine mogućnosti blokovske podele. Od Briona, istorijske 1956. godine, do Havane 1979. godine Tito se, kao inicijator i jedan od prvih osnivača pokreta, nalazi u matici njegovog aktiviteta. Sigurno je da su nepodeljene simpatije i podrška u ovom Titovom delu imale svoje korene u onoj doslednosti koju je zastupao od početka revolucionarnog angažovanja. O tome govore i sledeće Titove reči:

»Jugoslovensko spoljnopoličko opredjeljenje za nesvrstanost ima svoje korjene u oslobodilačkom ratu, pa i u našem predratnom revolucionarnom antifašističkom pokretu. Kad se ima u vidu suština nesvrstanosti — a to je u prvom redu borba za nacionalnu nezavisnost, suverenitet, samostalan unutrašnji razvoj i ravnopravnu međunarodnu saradnju — onda je jasno da su ta načela bila zastupljena,

²⁶ Tito, *Govori i članci*, knj. I, »Naprijed«, Zagreb 1959, str. 247.

²⁷ Isto, knj. III, str. 29.

i u teoriji i u praksi, u svim fazama naše revolucije.«²⁸ I samoupravljanje, za Tita, čini neodvojivu celinu politike i prakse nesvrstavanja naše zemlje. »Samoupravljanje unutar zemlje i nesvrstanost u međunarodnim odnosima predstavljaju cjelinu nezavisne jugoslovenske politike« — kaže Tito.

U Programu SKJ piše: »Savremeni razvitak pokazuje da se katastrofa novog svetskog rata može izbeći. Bazu takve mogućnosti čini promenjeni odnos između svetskih društvenih i političkih snaga, kao i buđenje i politička aktivizacija stotina miliona radnih ljudi širom sveta, koji svesno i aktivno istupaju protiv sveopšte katastrofe kakvu bi predstavljao novi svetski rat.«²⁹ Takav stav proizilazi iz svih onih napora i saznanja koje je potvrdila politika i praksa borbe za mir predvođena Titovim genijem.

Nema ratnika i vojskovođe koji je tako uporno ispoljavao anti-ratno opredeljenje kao što je činio Tito. Snažno manifestovano još u prvom svetskom ratu, kada je kao vojnik austrougarske vojske otvoreno istupao protiv rata i zbog toga bio zatvaran i proganjan, on mu do poslednjeg dana života ostaje dosledan.

*»Ja sam uvijek bio protiv rata; za rješavanje svih pitanja na miran način, putem pregovora. Sam sam iskusio dva svjetska rata. Znam koliko stoje čovječanstvo ti ratovi. Oni su progutali milione ljudi. Uništeno je ono što je decenijama stvarno. Zato je to raspoloženje protiv rata u meni tako duboko uvriježeno.«*³⁰ To govori čovek koji je u našem ratu i revoluciji ispoljio nemerljivu ratničku hrabrost. To kaže Tito koji je kao vrhovni komandant tokom celog rata bio u streljačkom stroju sa borcima deleći sa njima ratničku sudbinu, što je nezabeleženo u novijoj istoriji ratovanja. Tako može govoriti samo ona ličnost kojoj su mir i ljudska sloboda, čovek i njegovo pravo na život najveće vrednosti, koje, ako treba da se brane i silom oružja, pokreću neviđene potencije.

Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita kao strategija mira

Ono što predstavlja neodvojivi deo celine Titovih napora kao ratnog stratega sa miroljubivim ciljevima jeste izgradnja jugoslovenskog odbrambeno-zaštitnog sistema. Koncepcija ONO i DSZ su de-

²⁸ Tito, *Jugoslavija u borbi za nezavisnost i nesvrstanost* str. 458.

²⁹ *Sedmi kongres SKJ*, str. 261.

³⁰ Tito, *Jugoslavija u borbi za nezavisnost i nesvrstanost*, str. 459.

finisani i kao strategija mira. Drugim rečima, to je antiratna strategija titovskog kova, jer ona nema drugih ciljeva već da se očuva mir i neometani socijalistički i samoupravni razvoj Jugoslavije. Biti protiv rata, a za očuvanje mira, znači isto što i bezrezervna spremnost da se, ako zatreba, silom oružja prihvati i povede bespoštedna borba. To je Titov nauk. Mir u svetu još nije datost, već zadatost. Nosioci nasilja još nisu nestali sa istorijske pozornice te se moraju ulagati naponi da, ako se oni prihvate oružja i pokušaju zločin protiv Jugoslavije, budu dočekani svim raspoloživim snagama i sredstvima. I to će biti — poput onoga koji je vođen Titom — antiratni rat. Samim tim što je odbrana i zaštita zemlje postala neprikosnoveno pravo i svojina svakog Jugoslovena, što se sa takvim svojim položajem čovek u nas poistovećuje sa ciljevima za koje se bori i gradi samosvest da se jedino na taj način obezbeđuje miran i čoveku dostojan život, čini garanciju naše nepobedivosti. »Zato« — kaže Tito — *»naš sistem opštenarodne odbrane ima dvostruku ulogu: odvrćanje od agresije i vođenje opštenarodnog odbrambenog rata ako nam bude nametnut. Prema tome, naša opštenarodna odbrana je instrument mira.«*³¹

Nikada u svojoj istoriji svet nije bio tako ugrožen ratnom opasnošću kao što je danas. Iako bi ikada trebalo da se miroljubive, odnosno antiratne poruke i pouke Tita još snažnije naglase i reafirmišu u međunarodnim i međudržavnim odnosima, onda je upravo ovo sadašnje, posttitovsko, vreme. Jedna od tih poruka sa epohalnim smislom i značenjem glasi:

*»Dilema rat ili mir« — kaže Tito — »na savremenom stupnju čovekovih tehničkih moći predstavlja najpresudniju raskrnicu ne samo za poslednju četvrtinu ovog vijeka već za budućnost ljudskog roda uopšte. Rješenje te dileme u korist, da se tako izrazim, života, a ne smrti, zadatak je pred kojim bi morale da ustuknu sve prolazne, a često vještački izazvane, podvojenosti i antagonizmi. Za izvršenje tog zadatka nijedan napor i nijedna žrtva ne mogu biti preveliki. Nema tog međunarodnog problema koji se ne bi mogao riješiti miroljubivim putem.«*³²

Socijalistička, samoupravna i nesvrstana Jugoslavija, slaveći 40-godišnji jubilej pobjede nad fašizmom, s ponosom se podseća na Titovo grandiozno delo i dosledno ide titovskim putem borbe za mir i socijalizam.

³¹ Tito, Referat na Desetom kongresu SKJ, »Komunist«, Beograd 1974, str. 49.

³² Tito, intervju »Njujork tajmsu«, »Politika«, 4. marta 1978. godine.